

MIGRACIONES INTERIORS: GIRONINS A LA CIUTAT DE VALLS (1905)

Josep M. Grau Pujol i Roser Puig Tàrrrech

Aquest treball pretén completar anteriors investigacions divulgades en aquesta mateixa revista, tots centrats en la vinguda de gironins al Camp de Tarragona. A través del padró de Tarragona de 1881 identificàrem 110 emigrants i en el del 1930 de Reus a 112 (1). Mancava analitzar la ciutat de Valls, la tercera en importància del Camp: l'any 1834 tenia 11.084 habitants, el 1860, segons Josep Iglésies, eren 13.319, el 1900 12.625, i el 1920 10.866, la seva àrea de mercat no tenia grans nuclis urbans, a l'inici del segle XX, amb prop de dues mil persones, sobresortien Alcover, Vila-rodonà, Aiguamúrcia i el Pla de Santa Maria, en total la seva comarca aplegava 34.441 ànimes i la ciutat de Valls representava el 36%.

Antecedents

El padró d'habitants més antic del fons municipal de Valls data de l'any 1844, i en un repàs exhaustiu dels llocs d'origen dels empadronats, la presència de gironins és escassa, gairebé testimonial: d'Hostalric hi apareix Anna Batlle, de 38 anys, casada amb un advocat de Sanaüja (la Segarra); de Girona capital, Francesca Ixart, una vídua de 66 anys arribada a Valls el 1814 quan tenia 36 anys; de les Preses (Garrotxa) hi ha Marta Gener, de 25 anys casada amb un home de Sarral (Conca de Barberà); finalment, de Sant Feliu de Guíxols, Narcisa Abelló, de 32 anys casada amb un argenter de Tarragona. En el document també hi localitzem al terrisser Pau Parellada, de 45 anys nat a Sant Feliu, però no especifica quin. Sense aquest darrer cas els emigrants de les terres de Girona sols serien quatre i totes dones. Pels cognoms de les dues primeres interpretem que es tracta de membres de classes benestants (noblesa i comerç) (2).

Per la nostra investigació hem buidat el padró municipal del 1905, posterior a la fil.loxera i anterior a la primera Guerra Mundial, el resultat ha estat migrat, solament han aparegut 45 gironins establerts a Valls, menys de la meitat dels localitzats a Tarragona i

Reus en diferents anys però creiem que la mostra és significativa de les migracions internes de Catalunya de nord a sud. En el darrer quart del segle XIX diversos són els factors negatius en les economies agràries: per una banda la desvalorització de les collites a causa de l'entrada de productes estrangers fruit de la internacionalització del capitalisme i les millores del transport, la qual cosa provocarà una minva de la renda agrària, la destrucció dels ceps a més empitjorarà la situació i a les comarques tarragonines l'embargament de finques per impagament de contribucions serà elevat (2), més endavant hi ha la crisi de 1898 per la pèrdua de les colònies.

Les comarques amb una presència major d'emigrants són l'Empordà, la Selva i la Garrotxa, amb una gran dispersió de localitats pel territori. Respecte al sexe, prop de tres quartes parts són dones, és a dir que predominaria la migració femenina, aquesta superioritat també l'hem constatat a Reus en el padró de 1930 però no en el de Tarragona. Una de les explicacions és l'elevat nombre de monges a Valls (tretze en total, que representen gairebé la meitat de les dones). L'avantatge de

les comunicacions sens dubte hi va ajudar, així el ferrocarril arribava a Valls el 1883.

Distribució dels emigrants per comarques

Empordà (14)

- La Bisbal: 1d.
- Cadaqués: 1d.
- Calella: 2 d.
- Colera: 1h. -1d.
- L'Escala: 1h.
- Figueres: 1h.-2d.
- S'Agaró: 1h.
- Sant Feliu Guíxols: 1h.-1d.
- St. Llorenç de la Muga: 1d.
- Vall-llobrega: 1d.

Garrotxa (10)

- Besalú: 1h.-1d.
- Capsec (Vall de Bianya): 1d.
- Mallol (Vall d'en Bas): 2d.
- Olot: 1h.-3d.
- Les Preses: 1d.

Pla de l'Estany (1)

- Vilafreser: 1d.

Pla de Girona (5)

- Bordils 1h.
- Girona: 1h.-3d.

Ripollès (3)

- Camprodón: 1d.
- Ripoll: 1d.
- Sant Joan Abadeses: 1d.

La Selva (12)

- Blanes: 3h.-6 d.
- Brunyola: 1d.
- La Cellera de Ter:1d.
- Maçanet de la Selva: 1d.

Total: 46 emigrants, 12 homes (26%) i 34 dones (74%).

La dedicació laboral és un altre element a considerar. Del sector primari no hi ha cap representant i del secundari únicament dos (un espardenyer i un daurador) els seus orígens són Blanes i Olot (3). El sector terciari doncs serà el majoritari, recordem que Valls era capital de partit judicial i en conseqüència amb uns serveis públics obligatoris: correus i telègrafs, presó, jutjat, registre de la propietat, notaries, caserna de la guàrdia civil, a més de l'ensenyament (Institut de segona ensenyança), aquests professionals tindran una gran mobilitat, l'església hi mantindrà diverses institucions tant de caritat (un asil de les germanetes dels pobres) com d'educació (col·legis) i sanitat (hospital).

Sector Secundari (2)

Calçat

-Espardenyer: 1

Arts plàstiques

-Daurador: 1

Sector terciari (6)

Seguretat

-Guàrdia Civil: 1

Transports

-Ferroviari: 1

Ensenyament i lleure

-Mestre: 1

-Músic: 1

Serveis

-Escrivent: 2

Total: 8

Les dones desplaçades de les terres gironines envers Valls, quan eren casades, sols hi consta *sus labores*, així que majoritàriament les que hi figura una altra dedicació seran solteres o vídues, entre les primeres cal esmentar les monges, nascudes arreu del bisbat gironí: cinc a la Garrotxa, quatre a l'Empordà, dues a la Selva, una al Pla de l'Estany i una altra a la ciutat de Girona. En aquest sentit podem considerar a aquesta diòcesi com una exportadora de religioses, moltes destinades a Valls durant o poc després de la tercera carlinada (1872-1876). Les minyones són de la muntanya (Garrotxa i Ripollès).

Ocupació població activa femenina emigrada

Sector terciari

Església

-Religiosa: 13

Servei domèstic

-Minyona: 3

Total: 16

A manca d'altres paràmetres, les professions dels marits de les emigrades són un bon indicatiu de l'estatus de la família, tot i la reduïda mostra observem que en els dos primers sectors els seus membres són de classe baixa, un jornalер i un espardenyер, dominen els serveis, tots ells de fàcil mobilitat (transport, comerç i música).

Oficis dels esposos de les emigrades gironines

Sector primari (1)

Agricultura

-Jornaler: 1

Sector secundari (1)

Calçat

-Espardenyer: 1

Sector terciari (3)

Comerç

-Comerciant: 1

Transport

-Ferroviari 1

Lleure

-Músic: 1

Total: 5

Tant les dones com els homes podien emigrar solters i casar-se posteriorment, sigui en el lloc definitiu de residència o en un altre en trànsit, els casats a la mateixa demarcació gironina són pocs.

Geografia dels cònjuges dels emigrants gironins a Valls

Marits

Comarques de Girona

-Blanes: 1

Vallès

-Granollers: 1

Camp de Tarragona

-Valls: 2

País Valencià

-València: 1

País Basc

-Biscaia: 1

Total: 6

Esposes

Comarques de Girona

-Blanes: 1

-Maçanet S.: 1

Camp de Tarragona

-Salomó: 1

-Valls: 4

Total: 7

En no disposar d'informació directa sobre la família, les poblacions on els gironins tenen fills esdevenen una pista dels itineraris geogràfics de la migració, hi ha matrimonis que abans de Valls han passat per altres localitats, siguin de la mateixa província o de la de Barcelona. La feina, com ja hem comentat, serà determinant en la mobilitat, els ferroviaris els que més, un de valencià esposat amb una figuerenca, té la seva primera filla a Calella abans de passar a Valls, un guàrdia civil de Besalú casat amb una dona de Salomó (Camp de Tarragona) té dos fills a la ciutat de Barcelona. Una gironina emmullerada amb un músic biscaí, infanta el primer fill a Girona ciutat i el segon a Sabadell.

Llocs de naixement dels fills dels emigrants gironins (excepte Valls)

Comarques de Girona

Blanes: 4

-Figueres: 2

-Girona: 1

Maresme

-Calella: 1

-Premià: 1

Pla de Barcelona

-Barcelona: 2

Baix Llobregat

-El Papiol: 2

Vallès

-Gualba: 1

-Sabadell: 1

Total: 15

Si ens fixem en l'edat dels emigrants, la característica general és la seva joventut, només un 10% passen dels 35 anys, un 18% són menors de 14, és a dir que vindrien acompanyats pels seus pares, el major gruix se situa entre els 15 i 30 anys.

Grups d'edat dels emigrants gironins a la seva arribada a Valls

Edat	%
-0-4	15,6

-5-9	2,2
-10-14	0
-15-19	13,3
-20-24	13,3
-25-29	18
-30-34	13,3
-35-39	2,2
-40-44	2,2
-45-49	2,2
-50-54	2,2
-55-59	2,2
+ 60	0
Total	100

Respecte a la cronologia de la vinguda de gironins a Valls, el segment principal se situa prop de la data de confecció del padró, després de la crisi de 1898, dos vénen un cop acabada la tercera guerra carlina. Ara bé no cal oblidar que per moltes persones a causa de la seva dedicació el trasllat de població era obligat, dit d'altra manera, no era voluntari, és el cas de les monges, els ferroviaris, els mestres, els guàrdies civils, etc.

Periodització de l'arribada dels gironins a Valls

Anys	emigrants
-Anterior 1876 :	1
- 1877-1878:	2
- 1889:	1
-1897-1900:	10
-1901-1905:	27
-No consta:	5
-Total:	46

Tal com afirma el professor aragonès Javier Silvestre, el procés de redistribució espacial de la població de l'Estat s'associa a la industrialització, abans de la Guerra Civil es relaciona amb la distància i dispersió, la densitat augmentarà en territoris més propers, i en el nostre cas per raons geogràfiques aquesta serà baixa (5). Les ciutats del Camp de Tarragona exerciran una gran atracció sobre el seu rerapaís, que en els segles XIX i XX a causa del seu excedent de població expulsarà un gran volum demogràfic a fora, el qual a la vegada és sol·licitat per a ocupar-se en el desenvolupament urbà i industrial de les urbs (6).

NOTES

- (1) “Una mostra de l’emigració gironina al final del segle XIX (Tarragona, 1881)”, *Quaderns de la Selva* (Santa Coloma de Farners) 15 (2003), p. 201-213 i “Migració gironina a la ciutat de Reus (1820-1930)”, *Quaderns de la Selva* (Santa Coloma de Farners) 17 (2005), p. 127-146.
- (2) Arxiu Comarcal de l’Alt Camp (ACAC), fons municipal Valls, reg. 4517.
- (3) Ramon Garrabou, “La crisis agraria española de finales del siglo XIX: una etapa del desarrollo del capitalismo”, *Historia agraria de la España Contemporánea. 2. Expansión y crisis (1850-1900)*, Barcelona 1985, p. 477-541 i Ricard Garcia Orallo, “Els embargaments de finques a Catalunya. Un aspecte de la crisi agrària de finals del segle XIX”, *Estudis d’història agrària* (Barcelona), 15 (2002-2003), ps. 189-210.
- (4) Una de les indústries vallenques destacades era la de la pell, vegeu la monografia de Clara García-Maria Jesús Muiños, *Aproximació al sector de la pell a Valls (segles XVI-XX): la difícil transició de la manufactura als tallers industrials*. Valls, 1994. Sobre demografia vegeu l’article d’Antonio Fernández

Barbero, “La població del partit judicial de Valls a la segona meitat del segle XIX: els censos de població de 1877 i 1887”, a *XXXV Assemblea intercomarcal d’estudiosos de Catalunya*, vol. III, Valls 1989, p. 77-93.

- (5) “Viajes de corta distancia: una visión espacial de las migraciones interiores en España, 1877-1930”, *Revista de Historia Económica* (Madrid) XIX, 2 (2001), p. 247-286.
- (6) Ens hem ocupat d’aquesta qüestió en altres ocasions, “El moviment migratori de la Conca de Barberà a la ciutat de Reus a inicis del segle XX”, *Aplec de Treballs* (Montblanc) 19 (2001), p. 133-142 i “L’atracció de la capital provincial: Emigrants de la Conca de Barberà a Tarragona després de la fil·loxera”, *Aplec de Treballs* (Montblanc) 21 (2003), p. 103-146.

APÈNDIX I

Emigrants de les comarques gironines residents a la ciutat de Valls l'any 1905

EMPORDÀ

La Bisbal d'Empordà

-Concepció Grau Esteve, 32a. (1873), casada amb un comerciant de Fontscaldes (nucli agregat a Valls)

Cadaqués

-Lluïsa Oliver Batlle, religiosa, s. 31 a. (1874) ea. 25 (1899).

Calella de Palafrugell

-Concepció Teixidor Forest, religiosa, s.35a. (1871) ea. 33 (1903).

-Teresa Vives Rosell, religiosa, s.30a. ea.28 (1897).

Colera

-Enric Aguado Petri, s.19a. escriptor, ea. 19 (1905), consta com a resident temporal a Barcelona, fill d'un ferroviari valencià.

-Júlia Aguado Petri, s.17a. (1889), ea. 17 (1905), germana de l'anterior.

L'Escala

-Jaume Oriol Juli, músic, c.25 a. (1880), ea. 19 (1899). La seva esposa era valenca (Rosa Flavià Miquel).

Figueres

-Alexandra Petri Cot, c.43a. (1863), ea. 43 (1905) sols feia mig any que residia a Valls, el seu marit era un ferroviari de València. La primera filla és nascuda a Calella de la Costa.

-Pere Prat Lapedra, s.6a. (1899), ea. 3 (1902), el seu pare era un jornalero de Granollers i la seva mare de Sant. Llorenç de la Muga.

-Maria Prat Lapedra, s. 1902 3a., ea. 0 (1902), germana de l'anterior.

S'Agaró

-Pasqual Guibes Joanola, escrivent, c.54a. (1851), ea. 26 (1877), la seva esposa era valenca.

Sant Feliu de Guíxols

-Joan Roig, 59a. (1842), professor, c. ea. 58 (1904), la seva muller era de Valls (Carme Montserrat Bofarull). El 1904 els hi neixia un fill a Valls (Joan).

-Victòria Sala Boada, religiosa, s.34a. (1872), ea. 30 (1901).

-Sant Llorenç de la Muga

-Margarida Lapedra, c. 37a. (1868), el seu home era un jornalero de Granollers. Tenen dos fills a Figueres (1896 i 1902).

Vall-llobrega

-Dolors Vidal Costa, religiosa, s.30a. (1876), ea. 23 (1898).

GARROTXA

Besalú

-Pere Coll Paranas, Guàrdia Civil, 38a. (1867),
ea. 37 (1904), la seva esposa era de Salomó. El
padró el qualifica com a transeünt. Tenen dos
fills nats a Barcelona ciutat (1895 i 1896).

-Visitació Soler Tió, religiosa (portera), s. 45a.
(1860), ea. 29 (1889).

Capsec (Vall de Bianya)

-Trinitat Massó Ripoll, religiosa, s. 40a. (1865)
ea. 33 (1898), era la cuinera de la comunitat.

Mallol (Vall d'en Bas)

-Magdalena Sargatal Domènec, religiosa, s.
29a. (1876), ea. 22 (1898).

-Lluïsa Sargatal Domènec, minyona, s. 26a.
(1879), ea. 19 (1898)

Olot

-Pere Ribes Martínez, daurador, casat amb una
vallenca (Francesca Cendra), havia arribat a
Valls el 1899.

-Maria Lluïsa Roca Ferriol, religiosa, s. 28a.
(1877), ea. 27 (1904).

-Pilar Sala Soler, religiosa, s. 30a. (1875), ea.
23 (1898).

-Dolors Vilà Mitjà, s.25a., ea.22 (1902).

Les Preses

-Florentina Mala Raguer, minyona (?), s.24a.
(1882), viu a casa d'un propietari de Valls.

PLA DE L'ESTANY

Vilafreser (Vilademuls)

-Pietat Puig Bosc, religiosa, s.45a. (1860), ea. 18 (1878)

PLA DE GIRONA

Bordils

-Modest Aguado Petri, s.15a. (1871), ea. 15 (1905), el seu pare és un ferroviari valencià. Té altres germans nats a Gualba, el Papiol i Premià.

Girona

-Assumpció Coromines Duc, religiosa, s. 24a. (1881), ea. 22 (1903).

-Màxima Puig Bosc, c.34a. (1871), ea. 31 (1902), casada amb el músic Francesc Cabanes Justo, natural de Biscaia (País Basc).

-Josep Cabanes Puig, s. 7a. (1878) ea. 3 (1901), fill del matrimoni anterior. En Josep té un germà més petit de 4 anys nat a Sabadell.

-Marcela Millán Moles, c.28a. El seu marit era de Valls.

RIPOLLÈS

Camprodón

-Teresa, vidua de Boronat, 46a.

Ripoll

-Antònia, vídua Robinat, 65a. ea. 64 (1904).

Sant Joan de les Abadeses

-Lluïsa Fageda, minyona, s.30a.

LA SELVA

Blanes

- Francesc Maurici Pons, espardenyer, c.31a. (1874), ea. 31 (1905).
- Francesca Oliver Rams, c.30a. (1875), ea. 30 (1905), esposa de l'anterior.
- Pere Maurici Oliver, s.5a. (1890) ea. 5 (1905), fill dels anteriors.
- Maria Maurici Oliver, s.3a. (1902) ea. 3 (1905), germana de l'anterior.
- Àngela Maurici Oliver, s. 0a. (1905) ea. 0 (1905), germana de l'anterior.
- Antònia Pons Vilà, v.54a. ea. 54 (1905) mare de l'espardenyer blanenc F. Maurici.
- Joaquim Ribera Galceran, empleat del ferrocarril.c. 30a. ea. 28 (1903) la seva muller era de Maçanet de la Selva.
- Francesca Ribera Llinàs, s. 6a. (1899), ea. 4 (1903), filla de l'anterior.
- Pilar Ribera Llinàs, s. 5a. (1900), ea. 3 (1903), germana de l'anterior.

Brunyola

- Maria Pujolràs Serrat, religiosa, s. 24a. (1881), ea. 23 (1904).

La Cellera de Ter

- Margarida Bosc Martí, religiosa, s.31a. (1875) ea. 25 (1899), el padró la qualifica de transeünt.

Maçanet de la Selva

-Joaquima Llinàs, c. 30a. (1875), ea.28 (1903), casada amb un ferroviari de Blanes (J.Ribera).

Abreviatures:s: solter/a, c: casat/da, v: vidu/da, ea: edat d'arribada a Valls, (entre parèntesi any de naixement que figura en el document), a: anys.

Nota: Es possible que hi hagi errors en la transcripció d'alguns cognoms per part del secretari, recordem que la inscripció és feia de forma oral.

Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), Fons Municipal de Valls, població, padró hab. 1905, sign. 4633-4642.

APÈNDIX II

Com a complement a l'estudi aportem noves dades d'emigrants gironins a Reus en la dècada dels trenta, els tres homes són del sector terciari, dos comerciants i un fogoner de tren, la majoria abans d'establir-se a Reus passen per

una altra ciutat intermitja, per uns serà Barcelona i per altres Vilanova i la Geltrú. Els itineraris femenins van condicionats pels esposos, algunes des del seu lloc d'origen es traslladen primer a Girona o a Barcelona, per acabar finalment a Reus. Les professions del smarits són jornaler i paleta. No oblidem tampoc els fills de parelles foranes (Maresme i Barcelona) que per motius laborals neixen a les comarques de Girona i més endavant en companyia dels progenitors es dirigeixen fins a Reus.

Comunicats d'alta al padró d'habitants de Reus on hi figuren gironins (1929-1934)

Cap de casa

-Antoni Monseny Monner, comerciant, solter, nascut a Girona el 1906. Des de l'any 1930 residia a Barcelona on havia arribat amb 20 anys, el 19 de novembre del 1934 es desplaça a Reus.

-Esteve Codina Fradera, fogoner d'Hostalric, nat el 1896, resident a Vilanova i la Geltrú des del 1921, la seva muller, Adela López Àvila és d'Orellana (Badajoz) però empadronada a Vilanova des del 1924, juntament amb la seva mare. El primer matrimoni tenen dos fills a

Vilanova (Amador el 1925 i Eliseu el 1927), el 5 de febrer de 1930 es donen de baixa del padró vilanoví i dos dies més tard d'alta al de Reus. La mobilitat la suposem causada pel treball en el ferrocarril.

-Pasqual Plujà Pastoret, nascut a Besalú el 1876, comerciant, des del 1924 vivia a Barcelona junt amb la seva muller Dolors Nevara Tristany, de Tarragona (nada el 1877). El 21 de juliol de 1930 es dóna de baixa del padró barceloní i el primer d'agost sol.licita l'alta al de Reus. No tenen fills.

Esposa

-Rosa Murlà Dorca, nascuda a St. Esteve d'en Bas (Garrotxa) l'any 1905, des del 1920 habita a la ciutat de Girona juntament amb el seu marit, Marcel Jornet Estivill, paleta de la Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre), a Girona tenen dos fills Joan (1924) i Àngel (1930), la família la completa una germana seva Trinitat Murlà Dorca, nada al mateix Sant Esteve el 1923 i veïna de Girona des del 1925. El 7 de setembre del 1934 marxen de Girona per establir-se a Reus.

-Elionor Borràs Batlle, nascuda a Llançà (Empordà) el 1880 i domiciliada a Barcelona des del 1915, ciutat on tindrà tres fills: Rosita (1916), Joan (1919) i Maria (1923). Casada

amb el jornalер reusenc Josep Sugranyes Vaquer (nat el 1886) el 30 de setembre de 1929 tonen a la ciutat de Reus.

Fills

-Concepció Pasqual Mas, nascuda a Castelló d'Empúries el 1907, soltera.

-Agustí Pasqual Mas, dedicat al comerç, nat el 1910 a Girona, solter, germans, el seu pare, Josep Pasqual Riba, era un jornalер nat a Barcelona el 1870, el 1930 ja vidu, emigra amb els seus fills i un nét d'onze anys natural de Tortosa a Reus.

-Josepa Creus Garriga, sastressa, nascuda a Portbou el 1912.

-Teresa Creus Garriga, sastressa, nascuda a Portbou el 1915, la seva mare era de Malgrat de Mar (n.1892), casada en segones núpcies amb el jornalер de Mataró, Jaume Cabruja, d'aquest darrer matrimoni neixen dues nenes a Mataró (1920 i 1925), el 1932 abandonen Mataró per passar a Reus.

En sentit contrari és interessant d'anotar un cas d'uns camptarragonins que per motius laborals marxen a la Cerdanya. El 1923 Isidre Banús Queralt, contratista d'obres, nascut al poble del Milà el 1871 i empadronat a la Masó des del 1903, consta com a resident temporal a

Puigcerdà, junt amb la seva esposa, Dolors Masdéu Punyet, de la Selva del Camp, i els seus quatre fills Joan, Dolors, Isidre i Josep (tots ells originaris de la Masó). A causa del servei militar el 1905 el vallenc Antoni Fàgregues Gallofre, pagès de 22 anys, és a Figueres.

Font: Arxiu Comarcal del Baix Camp (ACBC), fons municipal de Reus, lligall d'altes i baixes del padró d'habitants, sign. 2327-B.

Article publicat a *Quaderns de la Selva* (Santa Coloma de Farners) , 18 (2006),p. 213-227.